

Praėjusią savaitę Europos Parlamentas (EP) pritarė Europos Sąjungos (ES) Autorių teisių direktyvos pakeitimams. Daug diskusijų sukėlė pakeitimai kol kas nėra įsigalioję – juos dar turi patvirtinti arba atmesti ES Taryba, šis sprendimas bus priimtas per balandį. Patvirtinus pakeitimus, ES valstybės narės turės direktyvą įgyvendinti per dvejus metus.

Po balsavimo EP tiek užsienio, tiek Lietuvos žiniasklaidoje nuvilnijo daug komentarų, kuriuose baiminamasi, jog priimti pakeitimai apribos saviraiškos laisvę internete ir bus kitaip kenksmingi Europos Sąjungos piliečiams. Kai kurias nepagrįstas baimes norėtusi išsklaidyti.

Mitai: nuo cenzūros baimės iki gąsdinimo korporacijomis

Mitas Nr. 1 - interneto platformos vykdys vartotojų įkeliamo turinio cenzūrą. Vienas iš gajų argumentų prieš pakeitimus ES Autorių teisių direktyvai – galima turinio cenzūra. Kritikai bijo, kad apsidrausdamos dėl galimų sankcijų už autorių teisių pažeidimus, tokios interneto platformos kaip „Facebook“, „Google“ ir pan. ims prevenciškai cenzūruoti ir blokuoti net ir autorių teisių nepažeidžiančius šių platformų vartotojų kūrinius.

Tačiau reikia suprasti, kad vienas svarbių interneto (ypač – socialinių tinklų) platformų verslo modelių elementų – vartotojų veiksmų sekimas ir duomenų kaupimas, kuo didesnės tarpusavio komunikacijos ir aktyvumo skatinimas. Platformos tikrai ras būdų, kaip skatinti ir patenkinti vartotojų saviraiškos poreikį, tuo pačiu gerbiant ir autorių teises.

Mitas Nr. 2 - informacija internete bus prieinama sunkiau, nes didelė dalis bus randama tik pirminiuose šaltiniuose. Sunku komentuoti tokią baimę, nes technologinių galimybių, kaip tą informaciją galima cituoti, tuo pat metu apsaugant ir autorių teises, yra. Be kita ko, vienas iš Direktyvos 11 straipsnyje numatytų elementų yra galimybė individualiuose, nekomerciniuose projektuose rodyti, cituoti labai trumpas kūrinių ištraukas, atskirus žodžius.

Mitas Nr. 3 - projektas nederintas ir „prastumas“ korporacijų lobistų. Net Lietuvos europarlamentaras Bronius Ropė viešojoje erdvėje piktinosi tuo, kad projektas buvo „stumiamas“, „nesuderintas“. Reaguojant į šį mitą reikia paminėti, kad pakeitimai Direktyvai buvo svarstomi du metus, o pati direktyva paskutinį kartą buvo keista prieš kelis dešimtmečius. Įdomus faktas – kova dėl ES Autorių teisių direktyvos juokais dar vadinama Holivudo ir Silicio slėnio kova. Pirmoji pusė – už, antroji (Google, Twitter) – prieš. Taigi, korporacijos iš dalies atstovavo abi puses.

Mitas Nr. 4 - dings saviraiškos laisvė, dings memai. Šį mitą paneigti itin paprasta

- Direktyvoje būtent ir numatytos išimtys nekomerciniams projektams, Direktyva negalios vadinamiesiems memams.

Mitas Nr. 5 - prie pakeitimų galės prisitaikyti tik didžiulės korporacijos, mažiems, naujiems socialiniams tinklams jie taps nepakeliama našta. Dalis Direktyvos kritikų teigė, kad nauji reikalavimai taps „nepakeliama našta mažiesiems rinkos veikėjams ir apribos konkurenciją socialinių tinkle rinkoje“, nes prie griežtų Direktyvos reikalavimų galės prisitaikyti tik didžiulės kompanijos. Tai yra netiesa visų pirma dėl to, kad nauji reikalavimai nebus taikomi mažiesiems rinkos veikėjams (kompanijoms, veikiančioms mažiau nei tris metus ir turinčioms mažesnę nei 11 milijonų eurų apvertą ir turinčioms mažiau nei 5 milijonus unikalių vartotojų). Dar daugiau – turėdami omenyje pasikeitusį, pagerėjusį ES nusistatymą autorių teisių ir intelektualinės nuosavybės apskritai, atžvilgiu, pačių socialinių platformų kūrėjai sugalvos būdus, kaip savo verslo modelius prie jų pritaikyti arba atitinkamai pakeisti.

Mitas Nr. 6 - „Facebook“ nebus toks, kaip anksčiau. Agitatoriai prieš ES Autorių teisių direktyvą sakė, kad sugriežtinus interneto platformų atsakomybę, socialiniai tinklai praras savo veidą, nes nebeliks dalinimosi šiandien internete laisvai prieinama informacija. Atrodo, kad agitatoriai prieš dėl „Facebook“ pergyveno labiau nei pats „Facebook“, kurio atstovai susilaikė nuo Holivudo ir Silicio slėnio kovos ir viešai komentavo, kad dirbs su kiekviena šalimi atskirai ir pritaikys savo taisykles jose individualiai.

Mitas Nr. 7 - nukentės vartotojai. Dar viena baimė sako, kad internetinės platformos, vengdamos atsakomybės už galimus autorių teisių pažeidimus, atsakomybės prašys iš vartotojų. Tai yra netiesa visų pirma todėl, kad Direktyva būtent ir perkelia atsakomybę nuo vartotojų ant internetinių platformų pečių. Jei, pavyzdžiui, nuspręsite patalpinti dalį savo mėgstamo filmo „Youtube“, šiandien už tai esate atsakingas tik Jūs pats. Pagal naujas taisykles, atsakomybė teks ir patiems „Youtube“, kuriuos į teismą už autorių teisių pažeidimus galės patraukti ir suinteresuotų pusių teisininkai. Be kita ko, būtų sunku įsivaizduoti internetinę platformą, kovojančią su savo pačios vartotojais, nuo kurių priklauso jų gerovė.

Pliusai: kokybinis pokytis autorių teisių srityje

Diskusijos dėl ES Autorių teisių direktyvos – iš dalies filosofinės ir turbūt gilesnės, svarbesnės nei gali pasirodyti iš pradžių. Ne paslaptis, kad yra manančių, jog intelektualinė nuosavybė nėra tokio pat tipo, kaip kitų formų nuosavybė, todėl ir jos apsauga turi būti ribota, nepažeidžianti tokių visuomenės elementų kaip saviraiška, interneto laisvė. Yra teigiančių, kad intelektualinės nuosavybės apsauga savaime riboja idėjų sklaidą.

Nepaisant kritikos, verta paminėti, kad priimti pakeitimai ES Autorių teisių direktyvai yra gera pradžia seniai lauktiems pokyčiams intelektinės nuosavybės apsaugos srityje.

Pirmiausia – dėl išaugusios interneto platformų atsakomybės. Jei iki šiol interneto gigantai atsakomybės dėl autorių teisių pažeidimo išvengdavo, ir toliau sėkmingai vystydavo savoverslus, tai dabar situacija keisis. Iki šiol tokios internetinės platformos kaip „Youtube“, „Facebook“, „Google“ neturėjo daug paskatų sąžiningai atsiskaityti su autorių teisių turėtojais, nes nebuvo laikomi atsakingais už šių interneto platformų vartotojų įkeltą turinį, taigi viskas, ką jie sakydavo paklausti dėl autorių teisių pažeidimų: „galime pašalinti šias teises pažeidžiantį turinį, jei autoriai to prašo“. Natūralu – autoriai neturi resursų patys nuolat stebėti skirtingas internetines platformas ir veltis į debatus su korporacijomis, be to, tai jokių būdu negarantuoja pajamų.

Antra – išauga pajamos dėl reklamos. Nudžiugti turėtų ir naujienų (ir kitokių) portalų valdytojai – nors Direktyva įpareigoja naujienų puslapius ir įvairius socialinius tinklus mokėti autoriams už jų kūrinių naudojimą, tačiau ateina ir papildomas pajamos iš reklamos (kurios šiandien netenkama dėl turinio (per)pasidalijimo kitose platformose ar puslapiuose).

Trečia – atsiveria naujas puslapis bendradarbiavimo galimybėms tarp autorių ir internetinių platformų. Pagarbos autoriams puslapis. Jei anksčiau autorių žodis interneto gigantams išvis nebuvo svarbus, tai dabar į jų norus teks įsiklausyti. Neatmestina galimybė, kad savo žinomumo didinimu suinteresuoti autoriai suteiks teises interneto platformoms (-ose) naudotis jų kūriniais.

